

H-Alter

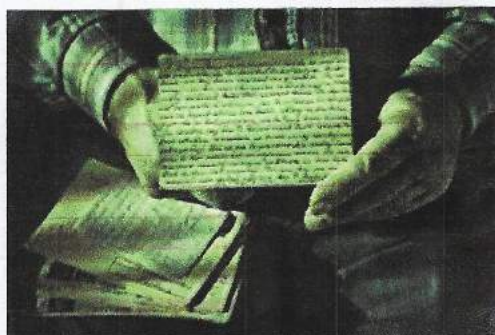
Mnogo malih koraka

Goran Božičević

18.09.2019. 09:47

Hrvatska

Ispiši

Aktivnosti u vremenu liječe rane, izložbe, razgovori, filmovi, umjetnost...

Izložba Posljednji svjedoci, Izvor:
Rijeka2020.eu

"Kakve ti to živce imaš, konjske?", upitao me policajac Herceg-Bosne, nakon što su me peti put legitimirali, unutar sat, dva u centru Jajca. "Zašto? Pa vi samo radite svoj posao. U čemu je problem?", odgovorio sam mu smireno (iako sam kiptio u sebi). Više me nikad nisu pitali za osobnu."

Godina je 1996, studeni/ novembar, sugovornik je, nazovimo ga **Enis**, mladi povratnik u Jajce, jedan od prvih, radionica iz nenasilja je u Kaknju, za prognane Bošnjake iz Jajca. Vrlo brzo smo shvatili da njih nenasilju ne treba poučavati: "Pomognite nam da se vratimo u Jajce, to nas zanima. Ne rade nama Hrvati probleme, već strukture vlasti, konkretni ljudi, gnjave onda svoje zbog nas, a mi ne želimo da komšije Hrvati imaju problema jer su nam pomogli." Hladni jesenski vikend, u Zagrebu je najveći **protest** ikad, za Radio 101 u Kaknju smo moj učitelj **Steve Molnar** iz **Peace Brigades International**, i **Alex Melbourne**, pakrački volonter, tu smo na poziv **Randy** i **Amele Puljek-Shank**, posvećenih Mennonita, **mirovnjaka**. Odradio sam stotine radionica u dvadeset šest godina mirovnog aktivizma, ove se sjećam kao jučer. Ona je moj odgovor na pitanje "Gdje si bio kada se protestiralo za Stojedinicu?". U Kaknju sam bio, maglovitom, studenom, svježim ratom obilježenom, kao Hrvat sam pomagao Amerikancu kako bi se neki Bošnjaci vratili svojim domovima. Sada kad ovo pišem, zvuči jako glupo, kakve veze imaju nacionalnosti? Iskusan trener nenasilja s iskustvom iz Guatemale je zajedno sa svojim učenicom iz Hrvatske osnaživao neke ljude iz susjedne BiH da se kući vrate. Umjesto predviđenih vježbi nenasilja radili smo mapiranje svih aktera relevantnih za povratak, podržavače i ometače te one navodno ili stvarno neutralne, možda još ne-uključene. Nakon cijele subote na zidu smo imali jasnu sliku tko povratak ne želi, tko mu u opstrukciji pomaže i tko će biti naš saveznik da se povratak ipak desi. Ovo nije priča o stradanju Bošnjaka, u ratovima uvijek stradava ljudskost i ljudi od drugih ljudi, identitetske oznake su nam izgovor da učinimo zlo, nisu razlog, o ne. Nije ovo niti priča o kreiranju uspješnog

povratka koji se u dolazećim godinama desio. Ovo je uspomena o prepoznavanju potreba ljudi, dijeljenju znanja i njegovanju solidarnosti prema onima koji su iz svojih domova protjerani.

"Tko ste vi? Što hoćete?" pitanje nam nije bilo upućeno prijateljskim tonom na početku našeg okupljanja. Činjenica da smo baš stigli autobusom iz Zagreba, svakako nije pomogla u uspostavi povjerenja. "Ja sam ih pozvao." rekao je Randy, založio svoj kredibilitet koji nam je jako trebao tu prvu večer.

Tada sam naučio da se u ratu sve zna, tko je što kome radio, dobro i loše. Sjetio sam se toga neki dan nakon **govora Emila Tedeschija** i diskusije da li je konačno netko progovorio o gorućim a zatajenim problemima hrvatskog društva. Sve se zna, uvijek netko zna, nije problem u neznanju, u zatvorenosti društva je problem, u strahu, u šutnji. U "savjetu" da se kritika i sve što se ne slaže s državnim/ partijskim istinama **zadrži** u svoja četiri zida. Točno su znali ti prognani Jajčani tko i zašto je odgovoran za svaki potez u njihovoj matičnoj općini, zato se i nisu ljutili na svoje susjede druge, "neprijateljske" nacionalnosti, znali su da su i oni žrtve nasilnog sustava koji se uspostavlja. Stoga je važan govor Emila Tedeschija, zato se prešućuje i minorizira, na javnom je skupu govorio o stvarima o kojima se kod nas u javnosti ne govori, kako i priliči zatvorenom društvu.

Kultura sjećanja je nešto izrazito nepoželjno u nas, važno je to reći, upravo zato jer se uporno i vidljivo tvrdi suprotno, promovirajući selektivno pamćenje.

Dvije neobične a minuciozno pripremljene izložbe u Rijeci **otvorene** su u subotu u Galeriji *Principij*, "Posljednji svjedoci" i "Tkanine otpora: glasovi žena". Bogat je i popratni program sve do kraja rujna. Izložbe su dio njegovanja Kulture sjećanja, žrtava talijanskih fašističkih logora, diktature Pinocheta u Čileu, ... Kultura sjećanja je nešto izrazito nepoželjno u nas, važno je to reći, upravo zato jer se uporno i vidljivo tvrdi suprotno, promovirajući selektivno pamćenje. Možemo se smijati gafovima Predsjednice Republike no oni to nisu, niti gafovi, niti smiješni. Nisu čak više niti selektivno pamćenje već pažljivo kreiranje lažne povijesti.

Kustosica riječke izložbe "Tkanine otpora: glasovi žena" davno me **upozorila** na to, **Roberta Bačić**, čileanka porijeklom iz Kastva, živi u Sjevernoj Irskoj.

"Cilj suočavanja s prošlošću nije pronalazak istine." "Nije? A što onda jeste?" rastao je bunt u meni. "Mnoge istine nećemo nikad saznati. Cilj je u sužavanju prostora laži i manipulacija." Tome služi Kultura sjećanja, koja ide ruku pod ruku s Kulturom dijaloga.

"Cilj suočavanja s prošlošću nije pronalazak istine." "Nije? A što onda jeste?" rastao je bunt u meni. "Mnoge istine nećemo nikad saznati. Cilj je u sužavanju prostora laži i manipulacija." Tome služi Kultura sjećanja, koja ide ruku pod ruku s Kulturom dijaloga.

Slični lom svoje slike o svijetu desio mi se kad sam od Roberte čuo da vrijeme – na žalot - NE liječi rane. Nevjerica, šok, što je ovo? Aktivnosti u vremenu liječe rane, izložbe, razgovori, filmovi, umjetnost, službene izjave dane vjerodostojno, koraci, mnogo njih, koliko god mali bili, oni su nužni, bez njih ništa.

Riječke izložbe valja posjetiti, zamisliti se nad svakom fotografijom, rukotvorinom "arpilleras" – grubom tkaninom od jute, nisu ih dokone žene vezle, tuga, bol, očaj, nada, raspon emocija koji ne želimo osjetiti, utkan je, poput **prekrivača** satkanog od 3161 komadića crvene tkanine, po jedan za svaku žrtvu 25 godišnjeg sukoba u Sjevernoj Irskoj.

20. 09. 2019.

Razmišljam, kakvi su naši običaji tugovanja, sjećanja, očuvanja uspomene na žrtve. Zid Boli mi pada na pamet, no razmišljam o nečem intimnijem, osobnom. **Dragica Aleksa** mi **pada** na pamet, vrijedna baka, seljanka iz Berka, prognanica i povratnica, mirovnjakinja i pučka pjesnikinja. Slušala je u godinama nakon Mirne reintegracije što joj kolege/ice pučki pjesnici pišu i nije mir čula, samo rat, mržnju a ne spokoj, kamo li pomirenje. Nije joj to godilo iako je razumjela osjećaje i sama je u progonstvu bila. Ponudila je Dragica da se piše o miru, pozvala pjesnike da joj šalju pjesme i najavila da će autori izabranih otići na vikend radionicu iz nenasilne komunikacije na more. Možda smiješno, nekom nevažno, no uspješno je to bilo iznad očekivanja. Pomaknuti kormilo koje je brod života povratnike u krug vozio, ponudila je Dragica, zemljoradnica novi smjer, povela svoje Slavonce, za nagradu na more. Kao i mladić iz Jajca s početka teksta, i Dragica je "promjena koju želiš vidjeti oko sebe". Rekao bih i da je Emil Tedeschi ovim govorom pokazao novi smjer, no mi ne volimo kada nam to rade uspješni ljudi, bez putra na glavi.

© Robert Baci / Ana Zidber / CAN Croatia / Baci

Tkanine otpora: glasovi žena

Pozivamo Vas na otvaranje izložbe „Tkanine otpora: glasovi žena“ u sklopu koje će biti izložena djela iz međunarodne zbirke „Tkanine sukoba“ koja se sastoji od više stotina tekstila, iz Južne Amerike i drugih dijelova svijeta, posebno onih zahvaćenih ratnim sukobima.

Izložbu organiziraju:
Documenta i suradnici
documenta.hr

Kustosica izložbe:
Robert Baci

Više informacija na:
bit.ly/tkanine-otpore

Galerija
Principij

Ulica
pod Voltun 4

Rijeka

subota
14. rujna 2019.

12.00h

GALERIJA PRINCIPIJ

evz

RIJEKA 2020

apis

Možda je problem što nam se s vlasnikom *Atlantica* teško identificirati, s Dragicom je lakše, bar tako sebi tvrdimo ne videći da smo u krivu. Veliki i mali ljudi se ne mjere novcem, minutažom na TV niti položajem u strukturama vlasti.

Oni koji su svoji i dalje, dok većina ide za samoprovzanim vođama upitnih ljudskih kvaliteta, oni koji se poput upravo **uhapšenog Gordana Duhačeka** ne boje svetinje propitivati da nam pokažu licemjerstvo društva i našu neslobodu, o njima možemo razmišljati kao mogućim velikima. Koji mogu oprostiti, Zlu u sebi i oko sebe reći "Ne.", ljubav prigriliti, uvijek prava, pitanja postaviti. Poput Dragičinog kolege, pučkog pjesnika **Vojislava Nikolića**:

"Srbi, Hrvati, Muslimani

Ustaše, četnici, partizani

Samo jedno pitanje budi

A gdje su nestali ljudi ?"

Ovaj je tekst objavljen u sklopu projekta "Razgovarajmo o ratu da bismo živjeli u miru" koji je dio projekta "Aktivizam civilnog sektora za pomirenje u regionu bivše Jugoslavije - podrška REKOM-u" sufinanciranog sredstvima Europske unije.

Ključne riječi: miramidalije

Tweetaj

Email

Preporučiti 39

Podijeli

Vezane vijesti

Goran Božičević
Prvi dan nastave u školama

Goran Božičević
Prostori (ne)slobode

Goran Božičević
U miru nema neprijatelja